

Fritz Saaby Pedersen – en skitse

af Sten Ebbesen

For hundrede år siden ville en hyldest til en 70-årig filolog næsten med garanti være indledt eller afsluttet med et græsk eller latinsk distichon produceret til lejligheden. Den slags dyrker man enkelte steder endnu, men ikke her til lands, end ikke i den nu aldersstegne generation af filologer som Saaby Pedersen tilhører.

Han fortjener også langt mere end et distichon, den ufatteligt lærde, umådeligt hjælpsomme og utroligt beskedne Saaby Pedersen, her til lands bedre kendt under sit fornavn Fritz. Han begyndte lige som forfatteren af disse linjer sit studium af klassisk filologi i 1964, eller måske var det først i 1965, for han var nysproglig student, men med en hang til matematik, så han tog først en adgangseksamen til Polyteknisk Lærestanstalt, og må også have brugt lidt tid på at tage eksamen i græsk og få opgraderet sin nysproglige latineksamen.

Det var midt i en enestående blomstringsperiode for faget, hvor studenterne væltede ind. En elementær gennemgang af en sang af *Æneiden* ved lektor Erik Fox Maule samlede et stuvende fuldt auditorium på Frue Plads, og selv krævende kurser (kaldet 'øvelser') som læsning af Pindar under ledelse af professor Johnny Christensen kunne fylde et lokale i det noget ramponerede forhenværende Zoologisk Museum i Krystalgade, som på daværende tidspunkt blev brugt til undervisning – før det i 1982-84 blev smukt restaureret for at kunne blive overgivet til universitetets administration (et tidligt tegn på forskydningen af vægten fra forskning og undervisning til administration).

I mængden af studenter var der nogle enkelte der straks stak ud. Fritz var en af dem. Ingen som gik til øvelser sammen med ham kunne undgå at bemærke at her var der et intellekt som sagde sparto til de fleste. Det var heller ikke til at undgå at bemærke hans ejendommelige kombination af gammeldags høflighed og ligegyldighed over for konventioner for personlig fremtræden. Han var ryger – det var de fleste af os dengang –, og da man ikke måtte ryge på Filologisk Laboratoriums læsesal, søgte Fritz i sine pauser tilflugt i en vindueskarm en meters penge over gulvhøjde i trappegangen

lige uden for læsesalen for at ryge nogle modbydeligt stinkende billige cerutter – “Fønix” tror jeg de hed.

Fritz var usædvanlig på mange måder. Blandt andet kunne han jo matematik. Det var, og er, en beklagelig sjældenhed blandt filologer. I vores studietid var det dog mest de ikke-matematiske sider af den græsk-latinske kulturarv der optog ham, omend jeg stadig med fryd husker en sen aften i hans hjem, hvor vi havde hidset hinanden op i fælles forargelse over en kendt amerikansk filologs fortolkninger af Vergil og Ovid, som byggede på arbitrære inddelinger af deres digte i enheder hvis versantal stod i “interessante” forhold til hinanden. Så greb Fritz en bog fra sin reol, titlen var “Random Numbers” og slog op på en tilfældig side, hvorpå vi så valgte det første par stykker, og med samme metoder som den amerikanske filolog med usvigelig sikkerhed beviste at Æneiden var opbygget omkring disse tal.

I 1972-77 boede Fritz på Borchs Kollegium, som han har bevaret en tilknytning til lige siden. Der er næppe en senere kollegianer som ikke har kendt ham, manden som gerne dukkede op hen ad midnatstid for at drikke en godnatporter og samtale. Utallige er de borchianere som han har hjulpet med gode råd, både i studieanliggender og ellers. Han har også på anden måde betalt *Collegium Medicum* for gæstfriheden. Til et jubilæumsskrift fra 1991 bidrog han således med et lærd arbejde om Ole Borch som filolog (“Borch som sprogmand”), der giver et fremragende indtryk af den latinske filologis stade i det sene 1600-tal. Længe før det blev en selvfølge for en institution at have en hjemmeside havde Fritz lavet en for Borch. Den lå i flere år på en server på Institut for Græsk og Latin i København.

Fritz var nemlig også en pioner på IT-området, han havde sat sig ordentlig ind i sagen adskillige år før andre filologer fattede noget, og længe før PCen kom på markedet. Havde man en universitetstilknytning, kunne man få tilstedt lidt tid på en gigantisk main-frame computer som stod i Polyteknisk Lærestalt (nu DTU) ude på Lundtoftesletten.

Som så mange andre har jeg selv lukreret på Fritzs kundskaber på det felt, ikke mindst da jeg i 70erne havde gang i et meget ambitiøst projekt om IT-brug ved tekststudgivelse, inklusive satsproduktion ud fra tekst på magnetbånd. Projektet var nogle år forud for sin tid, og var ved at vokse mig aldeles over hovedet; det blev kun reddet af at Fritz, som havde en meget dybere forståelse af IT i både teori og praksis,

stod bi med råd og dåd i alle kritiske situationer.¹ I 1975 udsendte Fritz en artikel om håndskriftsoverleveringen af Boethius de Dacias *De summo bono* som byggede på en behandling af data med et computerprogram han selv havde fremstillet. Afhandlingen er typisk ved både at være strengt metodisk, avant-garde for tiden, og i høj grad en vennetjeneste: Niels Jørgen Green-Pedersen arbejdede på en udgave af teksten, Fritz's studie hjalp ham med at få styr på overleveringen.

Fritz blev kandidat i 1970 og aftjente derpå sin værnepligt i søværnet. Så blev han kandidatstipendiat i København, og i 1976 licentiat (svarende til nutidens ph.d.) på afhandlingen *On Professional Qualifications for Public Posts in Late Antiquity*, trykt under titlen *Late Roman Public Professionalism*. Afhandlingen viste –groft taget– at fagkundskab ikke var en betydningsfuld forudsætning for offentligt embede i det senantikke Romerrige. Situationen har nok mindet om det britiske imperium i storhedstiden, hvor en passende familiebaggrund og beherskelse af kunsten at skrive oldgræsk mentes at kvalificere folk til at administrere Indien, som man karikerende, men ikke helt forkert har sagt.

Efter stipendieperioden var Fritz en tid ansat udenfor universitetsverdenen, for i 70erne var det blevet småt med universitetsstillinger til klassiske filologer, der var blevet ansat en mængde i de umiddelbart foregående år, og studentertallet sank nu igen til et historisk mere normalt mål.

Fritz forlod dog ikke filologien. Jeg har allerede nævnt noget om hans arbejde i 70erne. Han blev i dette årti involveret i udgaven af *Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi* og fik fast arbejdsplads på Institut for Græsk og Latinsk Middelalderfilologi (IGLM). Den har han beholdt lige siden gennem alle instituttets metamorfoser (p.t. er det en kun for den historisk kyndige genkendelig del af Saxo-instituttet i København). Utallige er de studenter som gennem tiden har fået hjælp af Fritz, der normalt som den eneste lærer har været til at træffe i de sene aftentimer.

For *Corpus Philosophorum* påtog Fritz sig at udgive den danske astronom Peder Nattergals skrifter fra omkring 1290 – et arbejde som ud over normale filologiske kundskaber om latin og håndskrifter også krævede en sjælden indsigt i både nutidig og fortidig astronomi. Ud over en række biprodukter i form af tekstudgaver førte arbejdet

---

1. Herom kan man læse mere i S. Ebbesen, 'Om at udgive danske filosoffer fra middelalderen' i J. Kondrup, udg., *Dansk editionshistorie* bd. 1 (på vej).

til et imponerende tobindsværk i *Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi* (bind XI.1-2, 1983-84). Lad mig blot anføre at listen over anvendte håndskrifter har over 200 numre!²

Da de to bind i *Corpus* kom, havde Fritz i nogen tid været lektor i Odense, hvor han forblev til sin pensionering, men stadig boede han i København og kom tit om aftenen for at arbejde på Københavns Universitet.

Fritz er en filolog som aldrig springer over hvor gærdet er lavest. Hvad man publicerer skal være ordentligt metodisk gennemtænkt, og der må ikke hugges en hæl og klippes en tå i undersøgelsen af kildematerialet. Jeg har selv et par gange fået nogle rap over fingrene af ham når jeg var ved at være lidt for hurtig i vendingen. Små tyve år efter *Corpus*-bindene kom det monumentale firebindsværk *The Toledan Tables* med den beskedne undertitel *A review of the manuscripts and the textual tradition with an edition*. Uden at være fagkyndig tør jeg godt spå at *The Toledan Tables* vil stå som et uomgængeligt værk for astronomihistorikere flere generationer ud i fremtiden. Alt er akribisk, og som i *Corpus*-bindene er antallet af anvendte håndskrifter ubegribeligt stort – den afsluttende liste indeholder lidt under 300 indførsler.

I 2001 blev Fritz indvalgt i Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, men da var han allerede et kendt ansigt i huset, for han var blevet den drivende kraft i selskabets "Kommission for *Corpus Lexicographorum Graecorum*"; det lykkedes ham at få vores tidligere medstuderende Peter Allan Hansen († 2012) til at videreføre den udgave af Hesychs leksikon som havde ligget stille siden Kurt Lattes død i 1964 og den posthume fremkomst af hans udgave af bind 2 i 1966.³

Internationalt er Fritz kendt for sine astronomihistoriske bedrifter og for sin omfattende uselviske hjælp til udgivere af svære filosofisk-teologiske værker fra middelalderen, i Danmark har en anden side af hans virksomhed i de senere år påkaldt sig opmærksomhed. Fritz har nemlig en virtuos beherskelse af dansk skriftsprog, og den har han demonstreret i en række Platon-oversættelser (som naturligvis også viser hans sikre greb om klassisk græsk og om filosofisk argumentation). I 2007 kom *Theai-*

-
2. Mere om udgaven kan man læse i den ovenfor anførte artikel 'Om at udgive danske filosoffer fra middelalderen.'
  3. Om Hesych-udgaven kan man læse mere i Klaus Alpers & Fritz S. Pedersen, 'Udgivelser af græske leksika: Suda og Hesychios', som vil komme i bind 1 af den ovenfor anførte *Dansk Editionshistorie*.

tetos, der senere blev genoptrykt i *Platons samlede værker*, hvortil han også har bidraget med oversættelser af *Sofisten*, *Philebos* og bog 2 af *Loveene*.

Uden at ville forklejne andre bidragsydere, tør jeg roligt sige at Fritz's Platon-oversættelser er på et niveau som det er svært at konkurrere med. Hvor godt hans dansk fungerer fik jeg bevis for da et femårigt barnebarn for nogle år siden insisterede på at få læst en godnathistorie af sin mor i en situation hvor hun ikke havde adgang til nogen børnebog. Min datter greb så første bind af *Platons samlede værker* og begyndte at læse op af *Sofisten* i sikker forventning om at ungen hurtigt ville falde i søvn af lutter kedsomhed. I stedet blev drengen så grebet at hun måtte læse et langt stykke og fortsætte de følgende aftener indtil de var kommet hele dialogen igennem!

Den mand kan mere end sit fadervor.

Bibliografi

1969. 'Fodnote angående spillerum for episke kataloger', *Museum Tusculanum* 11: 46-48.
- . 'Bemærkninger angående makrostrukturer i Ovids Metamorfoser', *Museum Tusculanum* 11: 59-69.
1970. 'IG I2, 295: Sandsynlighedsteoretisk note', *Museum Tusculanum* 14: 59-60.
- . 'Til Ennius' Euhemerus', *Museum Tusculanum* 15: 1-8.
1974. 'Stemmatik: et par fremgangsmåder og forbehold', *Museum Tusculanum* 23: 34-42.
1975. 'On the Manuscript Tradition of Boethius de Dacia's "De summo bono"', *Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 14: 27-39.
1976. *Late Roman Public Professionalism*, Odense University Classical Studies 9, Odense University Press.⁴
- . Review: Maegaard, Prebensen, Vikner: *Matematik og lingvistik*, *Museum Tusculanum* 28-29: 126-31.
- . Review: *Augustinus, De Dialectica*, edd. B. Darrell Jackson & J. Pinborg, *Museum Tusculanum* 27: 80-82.
1977. 'Om senantik embedsuddannelse', *Museum Tusculanum* 30-31: 118-131.
1978. 'Petrus de Dacia: Tractatus instrumenti eclipsium', *Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 25: 1-102.
1979. 'Petrus de S. Audomaro: Tractatus de semissis', *Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 33: 1-113.
- . *A mediaeval commentary on time-reckoning*, Skrifter udgivet af Institut for klassiske Studier, Odense Universitet.
1980. 'Et stykke astronomisk triviallitteratur fra det 14. århundrede', *Museum Tusculanum* 40-43: 613-27.

---

4. I 1976 udkom den samme tekst med sin oprindelige titel 'On Professional Qualifications for public posts in late antiquity', *Classica et Mediaevalia* 31: 161-213. Dette tryk skyldes en fejltagelse hos tidsskriftets redaktion.

- . s.m. T. Nyberg, 'De latinske vers om Odenses middelalderlige biskopper', *Fynske Årbøger* 76-97.
- . 'Some unpublished inscriptions from Rome and Ostia', *Analecta Romana Instituti Danici* 9: 69-73.
- 1983-84. *Petri Philomenae de Dacia et Petri de Sancto Audomaro opera quadrivialia I-II. Corpus Philosophorum Danicorum medii Aevi* X:1-2, Det danske Sprog- og Litteraturselskab: København.
- 1984. (ed.) *Konkordans til Anders Sunesens Hexaëmeron*, Skrifter udgivet af Institut for klassiske Studier, Odense Universitet.
- . 'A Paris Astronomer of 1290', *Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 48: 163-188.
- 1985. 'Stof og form de fire første dage.' i S. Ebbesen (udg.), *Anders Sunesen*, København, pp. 115-36.
- 1986. Review: Emmanuel Poulle: *Les tables Alphonsines avec les canons de Jean de Saxe* (1984), *Histoire et Mesure* 1: 113-14.
- . 'Scriptum Johannis de Sicilia super canones Azarchelis de tabulis Toletanis', *Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 51-52.
- 1987. 'Canones Azarchelis: Some Versions, and a Text', *Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 54: 129-218.
- 1990. 'A Twelfth-century planetary theorica in the manner of the London Tables', *Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 60: 199-318.
- 1991. 'Borch som sprogmand' i E.J. Bencard & al., udg., *Borchs Kollegium 1691-1991. Festskrift i anledning af Borchs Kollegiums 300-års jubilæum*, Borchs Kollegium: København, pp. 45-70.
- . 'Oluf Borch: Sprognes forskellighed', i M. Alenius & K. Friis-Jensen, udg., *Latin og nationalsprog i Norden efter Reformationen*, Renæssancestudier 5, Museum Tusulanums Forlag: København, pp. 173-182.
- 1992. 'Alkharizmi's astronomical Rules: Yet Another Latin Version?', *Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 62: 31-75.
- 1993. 'Addendum on Alkharizmi: A Table Found?', *Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 63: 312.

- . s.m. B. Poulsen, 'Regnskabet for Ribebispens gård Brink 1388-89', *Danske Magazin* 8. Rk. 6: 316-336.
1994. 'A Latin star-list for Toledo', *Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 64: 59-62.
- . 'Oluf Borch, a Danish anomalist', i R. Schnur & A. Moss, udg., *Acta Conventus neo-latini Hafniensis* (12th-17th Aug. 1991), Binghamton, N.Y., pp. 785-93.
- . 'Arabisk astronomi'. *Den store danske Encyklopædi* 1, København, 512c-513a.
1995. 'Indskriften på nordsiden', 'Indskriften på sydsiden', *Danmarks Kirker / Odense Amt* (hft.2-4), pp. 210-14.
- . 'Ses ikke på pladsen: bispens bog fra Pisa', i Chr. G. Tortzen & Th. H. Nielsen, udg., *Gammel Dansk: Studier et alia til ære for Mogens Herman Hansen*, København, pp. 68-70.
1996. 'Programmørens fadervor', i M. S. Christensen & al., udg., *Hvad tales her om? Festskrift til Johnny Christensen*, Museum Tusulanums Forlag: København, pp. 81-90.
1998. 'The Toulouse Tables: A List of Manuscripts', *Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 68: 3-12.
1999. 'Editing Numerals: The Toledan tables, 13th century', *Classica et Mediaevalia* 50: 259-271.
2001. 'Anonymous Parisian Astronomer of 1290: Part 1', *Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 72: 169-269.
2002. *The Toledan Tables. A review of the manuscripts and the textual versions with an edition*, 4 bd., Historisk-filosofiske Skrifter 21.1-4, Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab: København.
- . 'Anonymous Parisian Astronomer of 1290: Part 2', *Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 73: 61-166.
2004. 'The Treatise on the Rising and Setting of Signs Ascribed to Roger of Hereford', *Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 75: 3-6.
2006. s.m. H.T. Nielsen, 'Nogle bemærkelsesværdige eksempler på selvantændelser', i B. Riis Larsen, udg., *Ole Borch (1616-1690): En dansk renæssancekemiker*, Teknisk forlag, pp. 65-74.

2007. overs., Platon, *Theaitetos*, Platonselskabets Skriftserie 14, Museum Tusulanums Forlag: København.
- . ‘Astronomical tables for Pisa in MS. København K.B., GkS 277. fol.’ *Renæssanceforum* 3 (2007; =Album Amicorum, Festskrift til Karsten Friis-Jensen).
2008. s.m. Benno van Dalen, ‘Re-editing the tables in the *Sābi’ Zīj* by al-Battānī’, i J.W. Dauben & al., udg., *Mathematics Celestial and Terrestrial — Festschrift für Menso Folkerts*, Acta historica Leopoldina 54, pp. 405-428.
2009. overs., Platon, *Theaitetos*, *Sofisten*, i *Platon, Samlede værker I*, Gyldendal: København.
2010. overs., Platon, *Philebos*, i *Platon, Samlede værker II*, Gyldendal: København.
2011. ‘Vandmærker på Island 1640-44. Brynjolf Sveinssons Ramuskommentar Kbhvn. AM 814,4'o’, *AIGIS Supplementum I: Festskrift til Chr. Gorm Tortzen*.
- . overs., s.m. J. Hass, René Descartes: *Filosofiens Grundsætninger I-II (Principia Philosophiae I-II)* AIGIS 11,1.
- . ‘Cypriot astronomy around 1350: A link to Cremona?’, i Martin Hinterberger & Chris Schabel, udg., *Greeks, Latins and Intellectual History 1204-1500*, Recherches de Théologie et Philosophie médiévales, Bibliotheca 11, Peeters: Leuven etc., pp. 213-218.
- . s.m. R. L. Friedman og C. D. Schabel ‘Matthew of Aquasparta and the Greeks’, i Kent Emery & al., udg., *Philosophy and Theology in the Long Middle Ages. A Tribute to Stephen F. Brown*, Brill: Leiden & Boston, pp. 813-853.
2012. s.m. C. Schabel ‘Appendix: Paris, Bibliothèque de l’Arsenal, MS. 499 ... A transcription of two letters’, i E. Chayes, ‘Trois lettres pour la postérité: la correspondance entre Philippe de Mézières, Boniface Lupi et François Pétrarque (ms. Arsenal 499)’, i R. Blumenfeld-Kosinski & K. Petkov, udg., *Philippe de Mézières and His Age. Piety and Politics in the Fourteenth Century*, The Medieval Mediterranean 91, Brill: Leiden-Boston, pp. 113-117.
2013. s.m. S. Ebbesen, ‘Justinian: To love fra 530-erne om moral og præstestyre’, *AIGIS Supplementum II: Festskrift til Adam Bülow-Jacobsen*.
2014. overs., *Lovene bog II*, i *Platon, Samlede værker V*, Gyldendal: København.

- . 'William of Saint Cloud: Almanach Planetarum. An edition of the canons, a few samples from the tables, and a foray into the numbers', *Cahiers de l'Institut du Moyen-Âge Grec et Latin* 83: 1-133.
- . s.m. C. Schabel, 'Miraculous, natural, or Jewish conspiracy? Pierre Ceffons' question on the Black Death, with astrological predictions by Gersonides and Jean de Murs / Firmin de Beauval', *Recherches de Théologie et Philosophie médiévales* 81(1): 137-179.
- 2015. overs., s.m. G. Haastrup, Platon, *Demodokos, Sisyphos*, i *Platon, Samlede værker VI*, Gyldendal: København.
- . overs., Plutarch: *Undersøgelser til Platon, Stykke I og VII*, i *Platon, Samlede værker VI*, Gyldendal: København.
- . overs., s.m. Chr. Gorm Tortzen, *Diogenes Laertios Platonbiografi*, i *Platon, Samlede værker VI*, Gyldendal: København.